

OPP & basisondersteuning als pedagogische instrumenten

9 oktober 2025

Willeke Doornbos

1. Het IvIO draagt kennis vanuit onderzoeken en praktijk over aan het onderwijsveld.
2. Het IvIO haalt informatie op vanuit activiteiten over wat helpt bij het overdragen van deze kennis naar scholen en SWV's

1 Wat kunnen we leren van onderzoek naar OPP's en basisondersteuning?

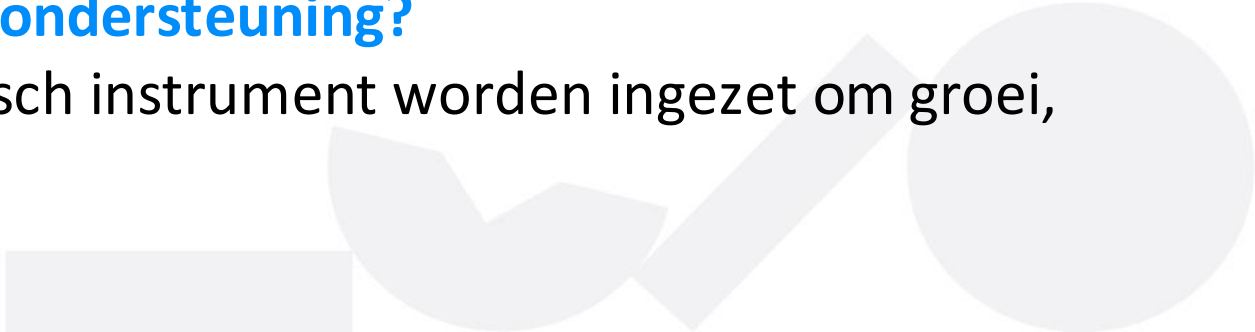
Welke patronen zien we in het gebruik van deze instrumenten — en waar raken ze hun oorspronkelijke bedoeling kwijt?

2 Hoe zorgen we voor een goede afstemming tussen school en samenwerkingsverband?

Hoe benutten we de ruimte voor keuzes die we hebben?

3 Hoe bouwen we samen aan sterke basisondersteuning?

Hoe kan de basisondersteuning als pedagogisch instrument worden ingezet om groei, context en eigenaarschap centraal te zetten.

Chat

Hoe wordt het OPP in de praktijk van jouw organisatie ervaren?

- A een verplicht document
- B een startpunt voor gesprek
- C een kompas voor ontwikkeling
- D een spiegel van ons onderwijs
- E Anders....

Wat komen we tegen in TLV/OPP?

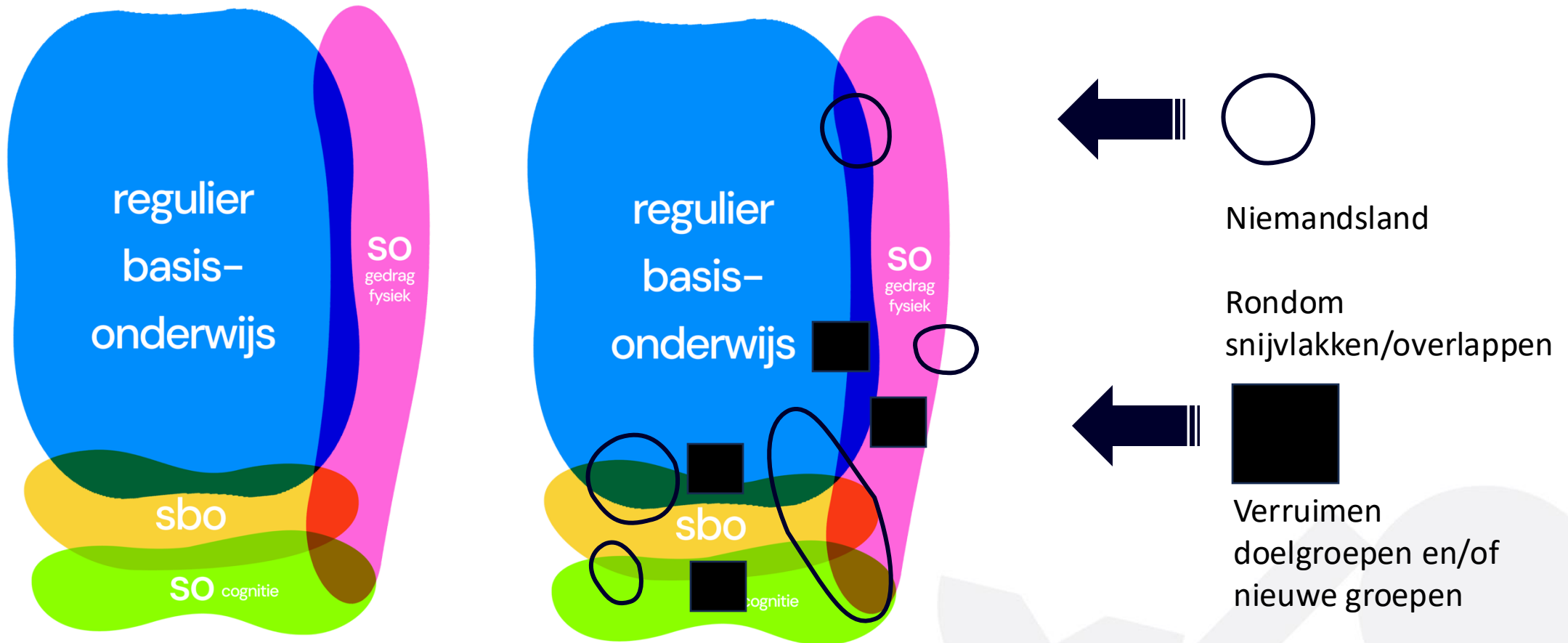
TLV

- bureaucratie, bewijslast >
- steeds individueler & specialistischer
- meer doelgroepen & criteria
- niemandsland

Leerlingenstromen

- normen strakker → speelveld steeds smaller, regulier én speciaal
 - kennen we onze 'eigen leerlingen' nog wel?
-

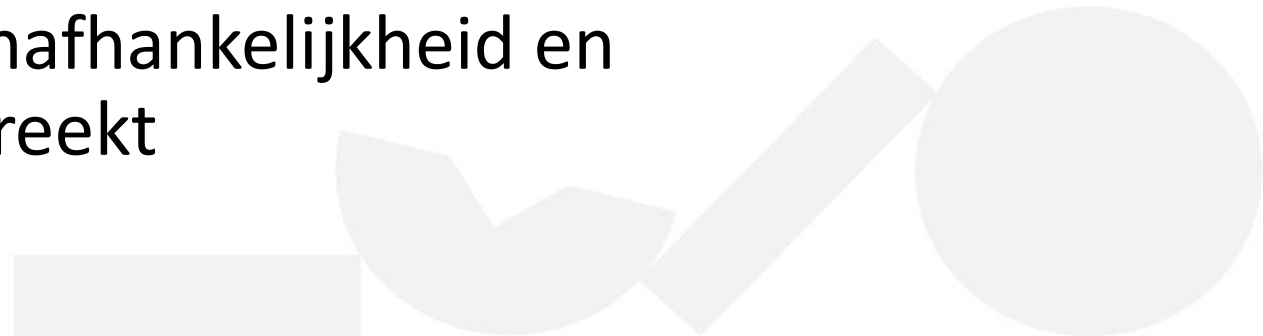
Wat komen we tegen in TLV/OPP?

Wat komen we tegen in TLV/OPP?

OPP

- vaak pas bij verwijzing = verwijsversneller i.p.v. pedagogisch kompas
- vooral kindfactoren, factoren school en thuisomgeving ontbreken
- toewerken naar ondersteuningsonafhankelijkheid en tijdelijkheid van ondersteuning ontbreekt

Handreiking OPP

Bijlage 1:

Checklist: wat maakt een OPP-format functioneel?

Versie 2 (maart 2025)

Kansen?

1. Bevat het format bevorderende en belemmerende factoren van leerling (zie [FAQ 5](#)), kwaliteit onderwijs (zie [FAQ 2](#), zoals afstemming pedagogisch-didactische aanpak leraren op onderwijsbehoeften leerling) en ondersteuning door ouders ([FAQ 6](#))?

6. Is bij de doelen opgenomen of en hoe de school in het OPP toewerkt naar inclusiever onderwijs?

- In regulier onderwijs: wat kunnen wij doen zodat deze leerling (deels) op onze school kan blijven (preventieve aanpak)?
- In gespecialiseerd onderwijs: wat kunnen wij doen zodat deze leerling kan doorstormen naar een (meer) reguliere onderwijsomgeving? Wanneer is zo'n overstap mogelijk en wat betekent dit voor de doelen en het tijdspad? Hoe werkt de school hieraan, samen met (meer) regulier onderwijs, ouders (en leerling)?

Chat: deel in één zin

Wat herken jij hiervan?

Welke bril?

Hoe erkennen we leerlingen, ouders en leraren, teams in hun ontwikkeling?

Wat we als ondersteuning zien, hangt af van onze bril:

- vanuit zorg, ondersteuningsbehoeftes, labels → bevestigen
- vanuit leren en relaties → ontwikkelen en groei

Beide vormen

> zijn waardevol

> hebben een ander vertrekpunt

> leiden tot andere inrichting van de basisondersteuning en het gebruik van het OPP.

Hoe erkennen we bij ondersteuningsvragen?

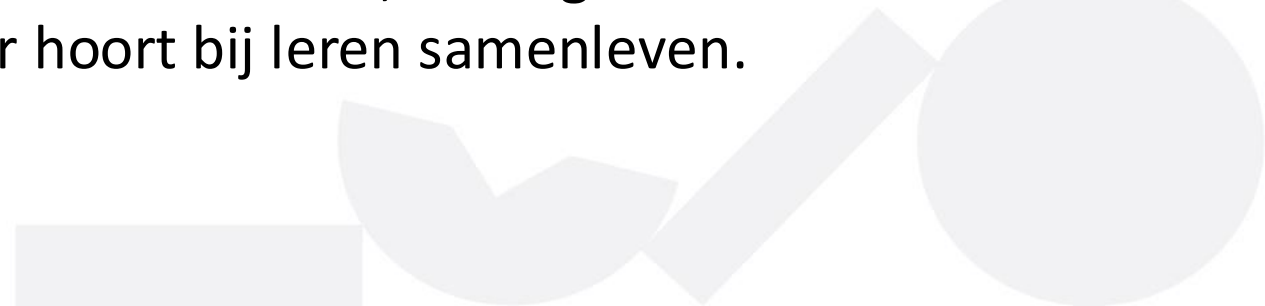
Affirmatieve erkenning richt zich op het individu, ondersteuning op basis van label, diagnose onderwijsbehoefte als gegeven.

Transformatieve erkenning richt zich op groei, samenwerking, versterken, leren omgaan met situaties waarin de context soms schuurt of nog niet volledig aansluit.

Bijvoorbeeld:

Affirmatief: een leerling met prikkelgevoeligheid krijgt een aparte werkplek buiten de klas.

Transformatief: de leerling leert, samen met de leraar en klas, strategieën om met drukte om te gaan – soms lukt dat, soms schuurt dat, maar hoort bij leren samenleven.

Systemen sturen

Beleid, formats en procedures:

>lijken vaak neutraal, objectief zijn dat niet.

>bepaald hoe wij kijken en handelen.

*Bijvoorbeeld: als je een formulier maakt gericht op leerlingkenmerken,
of diagnoses dan ga je ook vanuit die bril kijken en handelen*

Chat: deel in één zin

Hoe kom jij deze sturing tegen in formats, processen?

zin+A= affirmatief (bevestigen)

zin+T= transformatief (groei en ontwikkeling)

1 Wat kunnen we leren van praktijkonderzoek naar OPP's en basisondersteuning?

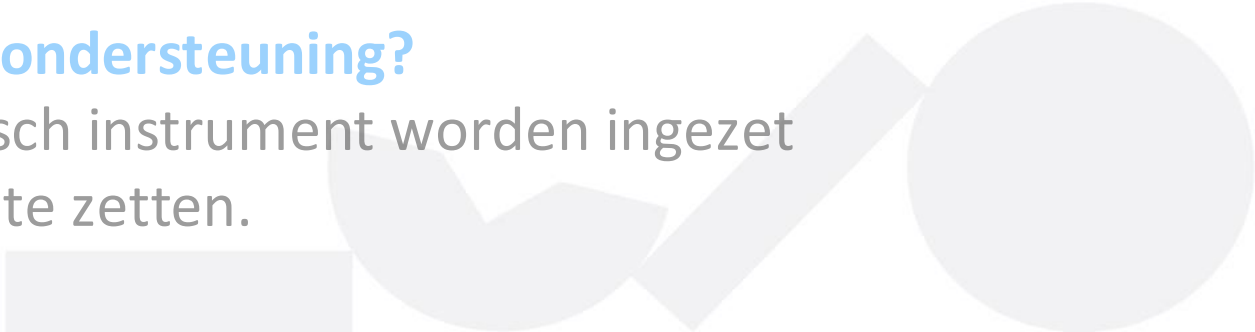
Welke patronen zien we in het gebruik van deze instrumenten — en waar raken ze hun oorspronkelijke bedoeling kwijt?

2 Hoe zorgen we voor een goede afstemming tussen school en samenwerkingsverband?

Hoe benutten we de ruimte voor keuzes die we hebben?

3 Hoe bouwen we samen aan sterke basisondersteuning?

Hoe kan de basisondersteuning als pedagogisch instrument worden ingezet om groei, context en eigenaarschap centraal te zetten.

Paradigma

contextueel model

≠

individueel-medisch model

NB.: dit gaan niet over waar, maar over hoe

 Instituut voor
Inclusief Onderwijs

Bert Wienen:

‘Van individueel naar Inclusief Onderwijs’

- sociaal model
- goed onderwijs als voorwaarde voor ontwikkeling
- sterke pedagogisch-didactische omgeving

Inclusief onderwijs?

- We hebben het er vaak over en schrijven het op in onze plannen
- Maar weten we ook of we het over hetzelfde hebben? En of we dezelfde bril opzetten?
- En kloppen onze beloftes bij onze praktijk?

*Onderzoeken o.a. Swv-en schoolbesturen
Willeke Doornbos & Mirjam van Oers*

Wat is ons vertrekpunt op weg naar inclusief onderwijs?

A decorative graphic in the bottom right corner of the slide. It consists of several light gray, semi-transparent shapes that resemble stylized human figures or abstract geometric forms. These shapes are arranged in a way that suggests a group of people holding hands or standing together, with some shapes being larger and more prominent than others.

Wat is ons vertrekpunt?

Waarden botsen

Voorbeeld:

Veiligheid → kinderen zijn kwetsbaar, hebben bescherming nodig

Omgaan met verschillen → kinderen zijn veerkrachtig, leren van uitdagingen

Beide waarden zijn legitiem, maar leiden tot andere keuzes in onderwijs en ondersteuning

Wereldvrede

Iedereen wil het ideaal van inclusief onderwijs – noem het ‘wereldvrede’. ✨

Maar uiteindelijk vraagt elk ideaal om concrete keuzes die soms schuren.

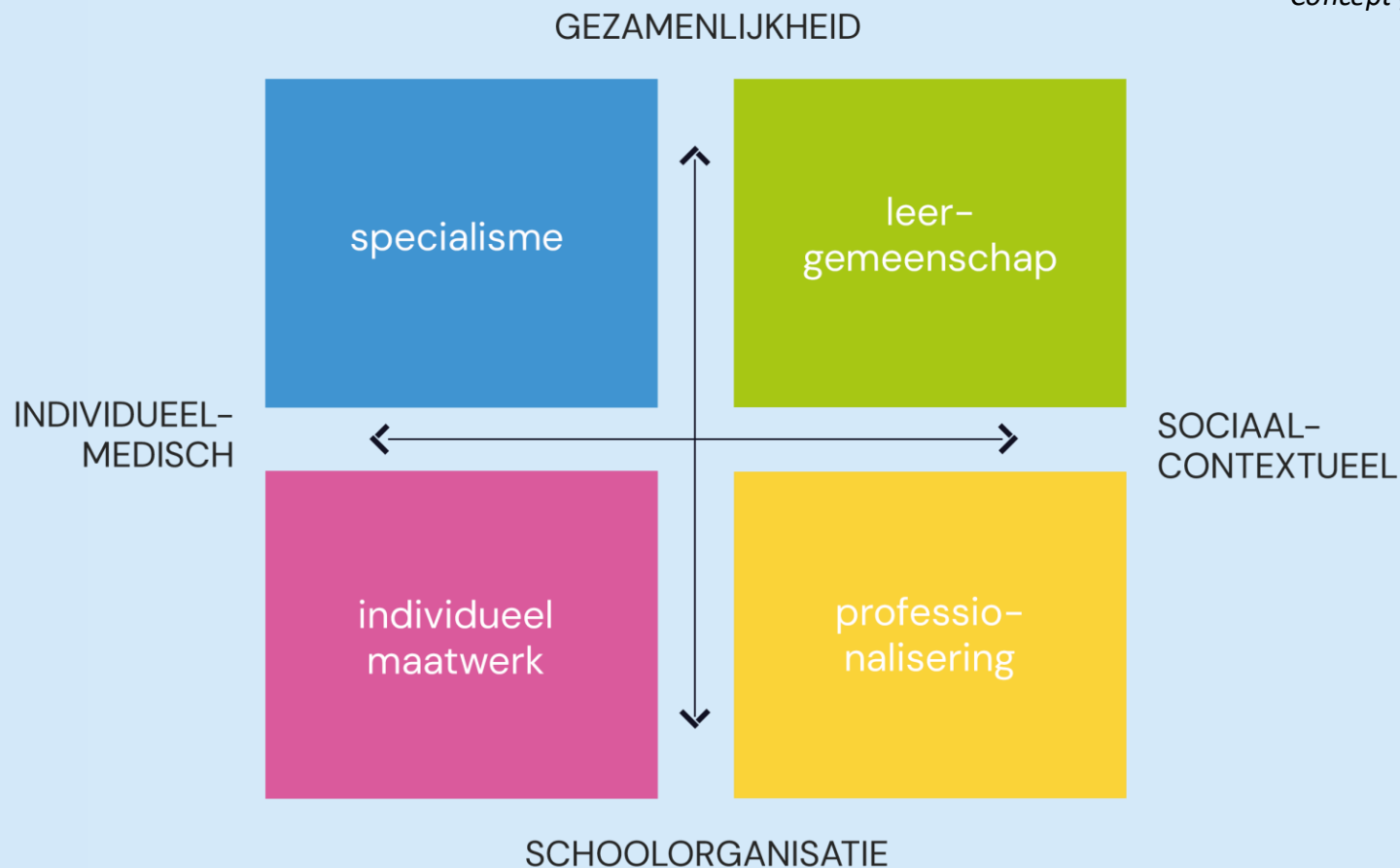
Juist dáár, in het maken van keuzes, wordt duidelijk welke waarden we werkelijk voorrang geven.

Evenwichtsoefening

Onderwijs: een voortdurende afweging tussen kwaliteit, toegankelijkheid en betaalbaarheid. In inclusief onderwijs betekent dit dat keuzes financiële gevolgen hebben en dat prioriteren onvermijdelijk is. Kiezen voor het een betekent per definitie iets anders laten.

HET MODEL

Concurrerende waarden bij Onderwijs en Ondersteuning

Concept gebaseerd op het OCAI-model (Cameron & Quinn, 2011)

INCLUZO!

KEUZES MAKEN EN STAPPEN ZETTEN

© 2025, Instituut voor Inclusief Onderwijs

Samen werken

- Wat is je vertrekpunt? En van ons samen? (huidige situatie)
- Waar werken we samen naar toe? (gewenste situatie)
- Passen processen, beleid en praktijken hier ook bij?
Of werken die (onbedoeld) tegen?

Hoe duidelijk het gezamenlijke beeld, hoe beter het lukt om keuzes te maken en de beloftes en praktijk op elkaar af te stemmen.

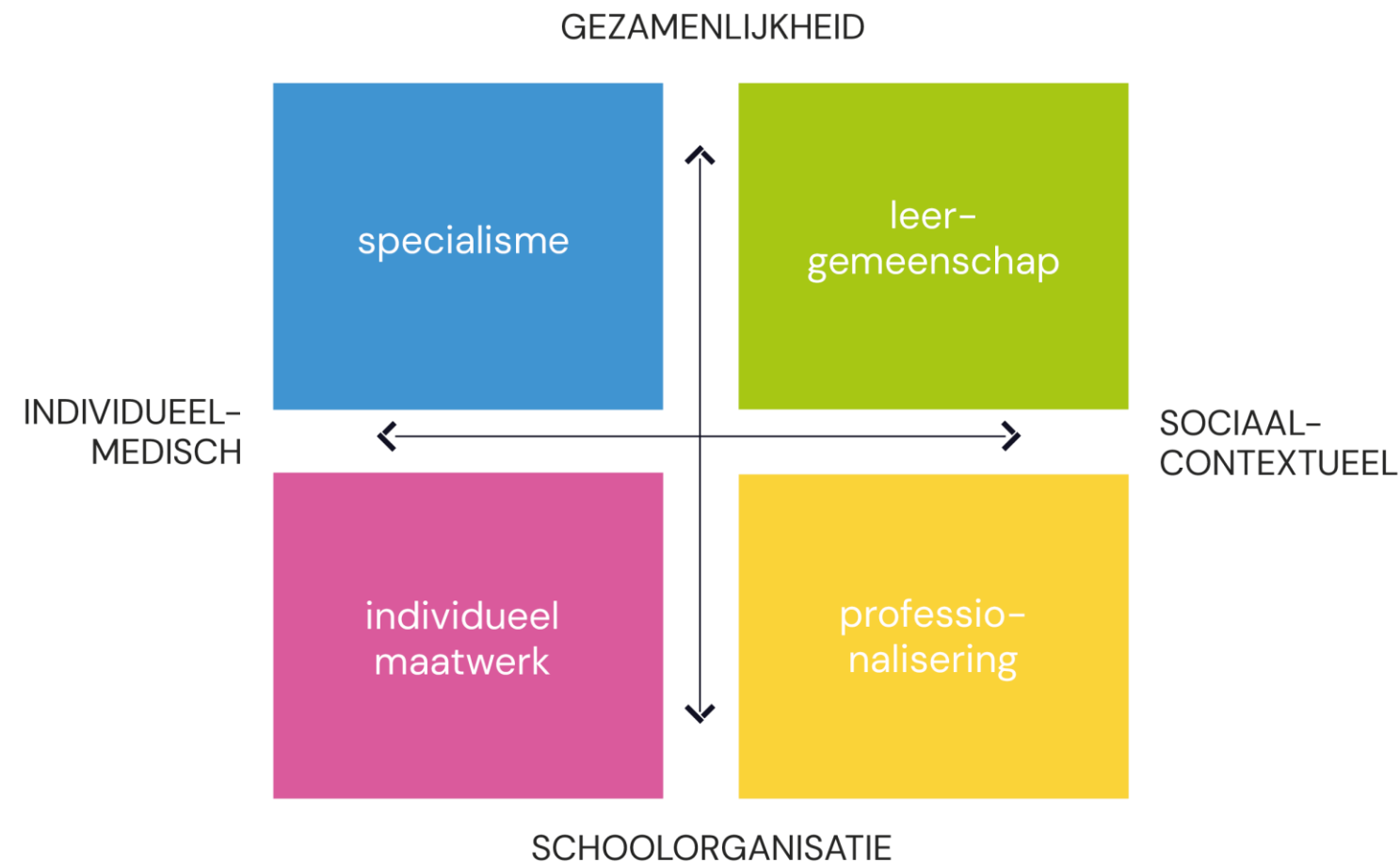
OPP

TLV + OPP?

Bril: en daarmee focus & richting
veranderd (onbedoeld)

Kwadrant	Rol van het OPP	Handelen / focus	Richting / effect
Specialisme	Ontwikkeldocument	Vastleggen van afwijkingen van de doelen evt. specialistische inzet	Specialistische inzet gericht op individuele ontwikkeling
Individueel maatwerk	Afstemmingsinstrument	Overleg met leerling, ouders en specialisten: wat heeft de leerling nodig (maatwerk)	Maatwerk inrichten op. basis van onderwijs en ondersteuningsbehoeften.
Professionalisering	Leer- en reflectie-instrument in de school	Team leert van ondersteuningsvragen van de leerlingen van hun school.	Basis wordt versterkt – ondersteuning > tijdelijk of gericht op onafhankelijkheid
Leergemeenschap	Gedeeld leerproces tussen leerling, ouders, scholen en partners	Gezamenlijke leren van ondersteuningsvragen in wijk, regio, swv	Versterken van de pedagogische basis voor álle leerlingen als gezamenlijk vertrekpunt

Welk model herken jij in jouw praktijk?

Chat

- 1= specialisme
- 2= individueel maatwerk
- 3= professionalisering
- 4= leergemeenschap

Ruimte voor
keuzes?

Landelijke criteria en beleidsruimte

- > Er zijn beperkt landelijke criteria vastgelegd (smal, uniform).
- > Vooral veel beleidsruimte SWV om procedures/criteria in te vullen.
- > IQ-criteria gelden alleen voor PrO en LWOO.

Wat zijn onze kaders?

Thema	Wat de wet vraagt	Wat SWV's meestal vragen (keuze)	Wat de Inspectie toetst (kader)
OPP	Vastleggen basis/extra ondersteuning. Uitstroomperspectief + ondersteuningsdoelen; GO: toewerken naar meer reguliere vorm van onderwijs en ondersteuning GO- artikel 11, 43 WEC	Uitgebreid leerlingdossier: IQ, diagnose, rapporten, medische verklaringen, handelingsplannen	- Is het aanwezig (registratie)? - Voldoet het aan de wet? - Betrokkenheid Iln & ouders - Afspraken SWV ondersteuningsplan, beleid
TLV	Vastleggen beleid/proces TLV + beroep en bezwaar Besluit: deskundigenadvies art. 2.47 WVO 2020 art 2.51 Uitvoeringsbesluit WVO 2020 GO: toewerken naar meer reguliere vorm van onderwijs en ondersteuning GO- artikel 11, 43 WEC	Compleet dossier met OPP, IQ-tests, rapportages, handelingsplan met SMART-doelen, zicht op effect ingezet handelen	Voldoen procedures aan wet + afspraken SWV ondersteuningsplan, beleid

1 Wat kunnen we leren van praktijkonderzoek naar OPP's en basisondersteuning?

Welke patronen zien we in het gebruik van deze instrumenten — en waar raken ze hun oorspronkelijke bedoeling kwijt?

2 Hoe zorgen we voor een goede afstemming tussen school en samenwerkingsverband?

Hoe benutten we de ruimte voor keuzes die we hebben?

3 Hoe bouwen we samen aan sterke basisondersteuning?

Hoe kan de basisondersteuning als pedagogisch instrument worden ingezet om groei, context en eigenaarschap centraal te zetten.

Norm

Vs.

ruimte voor keuzes

Landelijke norm basisondersteuning

Jaren gewerkt aan een landelijke norm voor basisondersteuning.

Doel: duidelijkheid, gelijkheid, een basis waar elk kind op kan rekenen.

De norm benoemt **wat** elke school minimaal moet kunnen bieden.
Maar het zegt weinig over **hoe** scholen dat pedagogisch invullen.

*De landelijke norm biedt een kader —
het is aan ons om het betekenis te geven in de praktijk.*

Basisondersteuning

Kwadrant	Handelen in de praktijk	Richting / effect
Specialisme	Ondersteuning via experts, protocollen en individuele trajecten of specialistische voorzieningen.	Afhankelijk van ondersteuning buiten de klas, van een specialistische setting/ begeleiding.
Individueel maatwerk	Aanpassing per leerling of groep met vergelijkbare ondersteuningsbehoefte, met hulp van specialisten.	Persoons- of groepsgebonden door afhankelijkheid van specialisten of geboden aanpassingen.
Professionalisering	Team leert van ondersteuningsvragen en versterkt pedagogisch-didactisch handelen.	De basis wordt sterker – externe inzet draagt tijdelijk bij aan leren in de klas, school en team.
Leergemeenschap	Gezamenlijk leren van ondersteuningsvragen en een gedeelde pedagogische cultuur. Verschillen als norm, delen van verantwoordelijkheid voor ontwikkeling.	De basis wordt sterker – gedeelde praktijken die samen bijdragen aan leren in de klas, school, team, regio, wijk, SWV

Keuzes maken?

1. Zicht op de huidige en gewenste situatie
2. Beloftes die je doet in je ondersteuningsplan
3. Check je processen en procedures in relatie tot
 - je belofte
 - wetgeving
 - transformatieve erkenning>groei & ontwikkeling

Andere beloftes?

Ruimte en lef om te
experimenteren
Onontgonnen gebied!

Als we willen inzetten op het versterken van de **pedagogische relaties**/ **stevige basisondersteuning**

Welke beloftes en processen zouden we dan willen aanpassen?

Kiezen voor het één
betekent ook niet
meer voor het ander

Bestuurder cluster 3

Lin die niet schoolrijp zijn
(vb, zindelijk, taal enz.)

Wel: ander basisaanbod in regulier.

Niet: startklas in GO.

Chat

*Wat neem jij mee naar je organisatie?
Typ in de chat*

*één woord
of
één zin*

Keuzes doe je mee?

Steunpunt Passend Onderwijs

- Handreiking OPP + checklist & filmpjes
- Bouw samen mee aan het ontwerpen van OPP & TLV die passen bij de beloftes in jouw SWV.
- Informatie volgt via het Steunpunt Passend Onderwijs

Een initiatief van de PO-Raad en de VO-raad

Instituut voor inclusief onderwijs

- Publicatie: ketens in het onderwijs
- Spel: Inclu-zo! keuzes maken en stappen zetten
www.inclu-zo..nl

